HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דאי בעיא אמרה שלום בעולם (א) או דלמא כיון דאיחזקה אמרה בדדמי ולא אתי מה לי לשקר ומרע חזקתיה ת"ש [א]עישינו עלינו בית עישינו עלינו מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת שאני התם [ה]דאמר לה כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא ת"ש [ב]נפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו ליסטים הוא מת ונצלתי נאמנת התם כדרב אידי [ג]דא"ר אידי אשה כלי זיינה עליה ההוא גברא דבשילהי הלוליה איתלי נורא בי גנני אמרה להו דביתהו חזו גבראי חזו גבראי אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עישינו עלינו בית עישינו עלינו מערה אמר רבא מי דמי התם לא קאמרה חזו גבראי חזו גבראי ועוד גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא ורב חייא בר אבין גברא חרוכא דשדיא אימא איניש אחרינא אתא לאצולי ואכילתיה נורא ופסתא דידא דשדיא נורא איתליא (ב) ואתיליד ביה מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו טעמא דעד אחד מהימן משום [ג]דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר ה"נ לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד משום [ד]דהיא גופא דייקא ומינסבא [א] והכא [ה][כיון דזימנין דסניא ליה] [ג]לא דייקא ומינסבא אמר רמי בר חמא ת"ש [י]אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי ואמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא ונמתי לו כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים המדינה הזו משובשת בגייסות כך מקובלני מר"ג הזקן [ד]שמשיאין האשה על פי עד אחד מאי מדינה משובשת בגייסות לאו אע"ג דמדינה זו משובשת כך מקובלני שמשיאין על פי עד אחד אלמא עד אחד מהימן אמר רבא אי הכי מאי שנא מדינה זו כל מקום שיש גייסות מיבעי ליה אלא אמר רבא ה"ק אתם יודעים שמדינה זו משובשת בגייסות ולא אפשר לי למשבק אינשי ביתי ומייתי קמי רבנן כך מקובלני מרבן גמליאל שמשיאין האשה ע"פ עד אחד ת"ש מעשה בשני תלמידי חכמים שהיו באין עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא רבי נשותיהן ע"פ נשים והא מים כמלחמה דמו ונשים [ז]אפי' מאה כעד א' דמו וקתני השיא ותסברא (ג) מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה אלא ה"ד דאמרי אסקינהו קמן

וחזינהו

רש"י

דאי בעיא אמרה שלום בעולם. ומהימנא השתא נמי מהימנא או דלמא הכא ליכא למימר מה לה לשקר דאיהי גופא לא מכוונה לשקורי אלא כיון דאתחזק מלחמה אמרה בדדמי וסבורה היא שמת. ואי קשיא תיפשוט ליה ממתניתין דקתני שלום בעולם נאמנת דהא ודאי מת בעלי במלחמה קאמרה דאי על מטתו מאי אריא שלום בעולם אפי' מלחמה בעולם אמרן לעיל כי אמרה מת על מטתו מהימנא אלא ודאי מת במלחמה איצטריך לאשמועי' היינו החזיקה היא מלחמה בעולם תריץ מתניתין דאמרה מת סתמא ואשמועינן מתניתין דהואיל ושלום בעולם אע"ג דלא אמרה על מטתו בהדיא מסתמא מת על מטתו קאמרה ובזמן שיש מלחמה בעולם מסתמא מת במלחמה קאמרה עד דאמרה מת על מטתו וכי קמיבעיא ליה לרבא כגון דיש שלום בעולם ואמרה איהי מת במלחמה: **עישינו עלינו בית.** הציתוהו באש ונתמלא עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת: **אינה נאמנת.** והא הכא דהחזיקה היא מלחמה זו וקתני אינה נאמנת ולא אמרי' מה לה לשקר דאי בעיא אמרה מת סתמא: **שאני התם.** (ד) דהכי קאמרה דכשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו מת ואי משום עשן כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא כו' אבל לגבי מלחמה איכא למימר לא אמרה אי לא חזיתיה דהא אי בעיא לשקורי לא הוי מחזקה מלחמה בעולם: **נפלו עלינו עובדי כוכבים כו'.** והא הכא היא החזיקה וקתני נאמנת אלמא אמרינן מה לה לשקר: **התם כדרב אידי בר אבין.** כלומר הכא כיון דמלחמה קטנה היא דאיהי הוה בהדיה לא אמרה בדדמי אלא נטרה וחזיא ליה דמית דאשה לא מסתפיא מלסטים: **כדר' אידי.** במסכת ע"ז בפ' אין מעמידין (דף כה:): **חזו גבראי.** שהאש אוכלתו: **היינו עישינו.** דאמרן כי היכי דלדידך איתרחיש כו': **פסתא דידא.** מאיש אחר (ה)[הבא להצילו]: **ואתיליד מומא.** בבעלה: **עד אחד במלחמה.** מלחמה בעולם ובא עד אחד ואמר מת בעליך מי מהימן או לא: **והכא לא דייקא.** [ב] ותרוייהו אמרי בדדמי: **כן הדברים.** כאשר אתה אומר: **מים כמלחמה.** דאיכא למימר בדדמי: **מים שאין להם סוף.** מפרש בפ' בתרא (לקמן קכא.) כל שעומד ואין רואה מארבע רוחותיו: **אשתו אסורה.** ואע"פ שיש עדים כשרים שטבע שמא צף מתחת המים ויצא:

וקאמרי

תוספות

בפועליו הוא כדאמר התם ואמר בדדמי ומהאי טעמא מיבעי ליה הכא דלמא לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה משום דאמרה בדדמי וי"ל דשאני התם דנהי דטרוד בפועליו הוא מכל מקום נחשב קצת שקרן במה שטוען דרך ודאי שפרעו ולכך יש להאמינו במיגו דלא שכרתיך כיון שטוען שברור לו שפרעו ואינו תולה בשכחה וגם יש לו מיגו:

דאי בעיא אמרה שלום בעולם. וא"ת אמאי לא קאמר מיגו שיכולה לומר מת על מטתו ונראה דהיכא שנהרג במלחמה אמרינן מתוך שיכולה לומר נהרג ולא במלחמה אבל נהרג אטו מת לא: **או דלמא לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה.** אר"י דלא דמי להא דמיבעיא בפ"ק דבבא בתרא (דף ה: ושם) פרעתיך בתוך זמני אי מהימן במיגו דאי בעי למימר פרעתיך אחר זמני אי אתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה או לא דהתם מרע לה הכא לא מרע לה כיון דאמרה בדדמי ואי לא מרע התם לפי שאין הווה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו אבל הכא מרע דיכול להיות אמת דמת במלחמה וכן הא דקאמר בפ' האומר בקידושין (דף סד.) אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים ויש לי אחים נאמן להתיר (ה) פירוש אי הוי איפכא ואין נאמן לאסור דברי רבי ור' נתן אומר כו' ומפרש התם טעמא דרבי משום דאתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא אבל הכא אמרה בדדמי ולכך לא מרע ולרבי נתן דאמר התם לא מרע התם דבשעת מיתה יש לו להיות נאמן יותר:

טעמא דעד אחד נאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר הכא נמי לא משקר. ולא יאמר בדדמי כיון שהדבר יהיה גלוי או דלמא טעמא דנאמן משום דדייקא ומינסבא והכא לא דייקא כלומר לעולם לא יאמר עד אחד בדדמי כמו האשה עצמה ומכל מקום אין להאמינו דנהי דלא אמר בדדמי האשה לא דייקא כאן וסומכת עליו יותר ממה כשאומר מת על מטתו כיון דיש רגלים לדבר אבל אין לפרש או דלמא טעמא דעד אחד משום דדייקא ואפי' אמר בדדמי נאמן דהא אפילו דדייקא האשה למה לו להיות נאמן כיון דאמר בדדמי:

אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר שנה. בסוף מסכת ברכות (דף סג.) אמרי' דרבי עקיבא לא הניח כמותו בארץ ישראל ולכך היה יכול לעבר שנים בחוצה לארץ וכן צריך לומר בפ' שני דמגילה (דף יח:) גבי ר"מ שהלך לעבר שנה בעסיא שלא הניח כמותו בארץ דעסיא חוצה לארץ היא כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נו.) קיני קניזי וקדמוני עסיא ערדיסקים אספמיא ומה שלא עיברו בארץ ישראל י"ל דשום אונס היה וכן יש בירושלמי ירמיה עיבר בחוצה לארץ וכן יחזקאל וברוך בן נריה ומיהו קשיא לר"י דבפ' זה בורר (סנהדרין דף כו. ושם) (ו) ר' חייא בן זרנוקי ור' שמעון בן יהוצדק כו' ושם היה רבי יוחנן גדול מהם מדריש לקיש היה קורא אותם רועי בקר וי"ל דלעבר דקאמר התם לאו דוקא אלא חישוב בעלמא עשו אם השנה צריכה להתעבר דהא שנת שביעית היתה כדמוכח התם דקאמר כהן וחריש ובפ' קמא דסנהדרין (דף יב. ושם) אמר דאין מעברין שנה שביעית ושום אונס היה שלא חישבו בארץ ישראל כדפרישי' לעיל: **והא מים דכמלחמה דמו.** השתא סלקא דעתך שראו הנשים שטבעו אבל לא ראו שהעלום (ט) המים ולכך אמרו בדדמי:

וחזינהו

מסורת הש"ס

א) צ"ל דאמרינן. יעב"ץ, ב) [ע"ן כה:] [לעיל לג: לקמן קטז: ר"ס כג: בכורות נו.], ג) [לעיל כה. וש"נ], ד) גירסת רש"ל לא דייקא ומינסבא דאמרה בדדמי, ו) לקמן דף קכב., ז) [לעיל פח: וש"נ], ח) רש"ל, ט) צ"ל המים. יעב"ץ.

הגהות הב"ח

(א) גמ' או דלמא. נ"ב גירסת אלפסי א"ד כיון דחזקה הוא דאמרה בדדמי לא אתיא: (ב) שם ואתילד ביה ואתיליד ביה מומא: (ג) שם ותסברא והא מים שאין להם סוף וכו' ה"ד הכא דאמרי: (ד) רש"י ד"ה שאני התם דאמרי' כשנתמלא: (ה) תוס' ד"ה או דלמא וכו' פירוש אי הוי איפכא. נ"ב עיין פירוש זה בדבור זה בסו"ת מהרש"א שם: (ו) ד"ה אמר וכו' דבפרק זה בורר אמרינן ר' חייא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכא לא דייקא כו"ל ונ"ב ב"ה גירסת תוס' ד"ה טעמא וכ"כ הרשב"א וכ"ה גירסת רש"י והבעל"ע אף בקברתיו ועי' רי"ף וע"כ משום דלמא משקר לכולי לא קאמר בדדמי לכל הפוסקים לבד דעת הרמב"ם כנ"ל: [ב] רש"י ד"ה והכא לא דייקא ותרוייהו אמרי בדדמי. נ"ב וכ"ה דעת הרמב"ם אלא דלדידיה בכל ענין כן ולכ"ע לדידיה י"ל משום בדדמי (ועמ"ש רבינו באה"ע סי' י"ז ס"ק ק"ז):

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ג מהלכות גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף נב:

ח ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' נד:

ט ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעי' לג:

י ד מיי' שם ופי"ב שם הל' טו סמג שם טור שו"ע שם סעי' ג:

מוסף רש"י

דהיא גופא דייקא ומינסבא. דייקא עד שיודעת שמת ולאחר כך נשאת (לעיל כה.). ונמתי לו. אמרתי לו, כן הדברים. כאשר אמרת שכולן חולקין עליו (לקמן קכב.). משובשת בגייסות. שאיני יכול לילך אצלם ולהעיד זה שמעתי (שם).

תוספות ישנים

אשה כלי זיינה עליה. ויש לנו לומר שממתנת עד גמר. וא"ת היכי משכחת מת בעלי במלחמה דלא מהימנא. וי"ל דודקא בליסטים יחידי. אבל במלחמה יראה היא להמתין.

תום' חד מקמאי

איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרי' מה לה לשקר ומרעי' לה לחזקה ת"ש עישינו עלינו בית עישינו עלינו מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת שאני התם דאמרינן כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי אתרחיש ניסא. פי' מעיקרא קס"ד דה"ק הוא מת קודם שיצאתי מן המערה ואני נצלתי. וקאמר אינה נאמנת משום דאמרה בדדמי. ושני ליה דאם אמרה הוא מת קודם שיצאתי מן המערה נאמנת אלא הכא במאי עסקינן באומרת אני ברחתי ונצלתי והוא נשאר שם וא"א שלא מת. אמרי' לה כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא שמצאת פתח לברוח לדידיה נמי מצא פתח לברוח. ואפשר לפרושי דאפילו אמרה אני שמרתי סמוך לפתח המערה ולא ברח אנן סהדי דמשקרא שהרי עשנו המערה על שניהם ובודאי כל מלתא דאפשר לשזובי (נפשה עבדה) [נפשיה עבד]. ת"ש נפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו ליסטים הוא מת ואני ניצלתי נאמנת התם כדר' אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה. פי' מעיקרא קס"ד שהליסטי' באו עליה ועל בעלה והיא היתה מתפחדת כמו הבעל והוה לן למי' דלא נטרא לבעל וחזרה ואמרה בדדמי ואפ"ה מהימנא משום מגו ושני ליה בודאי אם אמרה מלחמה בעולם והיה להרוג כל המוצאים אחד אנשים ואחד נשים דאע"ג דלא ידעינן במלחמה בעד אלא על פיה לא מהימנא דכיון דהיא גופה בההוא פחדא קיימא לא נטרי ליה לבעל וחזרה ואמרה בדדמי אלא הכא היינו טעמא דנאמנת מפני שהליסטים אינם הורגים את הנשים שכלי זיינן עליהן ומאחר שהשלום עמה נטרה ליה לבעל וחזיה ולא אמרה בדדמי ובעיין לא אפשיט ועבדינן לחומרא ואם החזיקה היא מלחמה בעולם אינה נאמנת. וה"מ בשאין שלום עמה שהמלחמה היא בנשים ובאנשים אבל בליסטים שיש שלום עמה נאמנת דהא שנינן הכא כדר' אידי דאשה כלי זיינה עליה (א) נאמנת דלא החזיקה בו מלחמה אלא שהחזיקה מלחמה על האנשים ונשים. אבל אם אמרה מצאתי פלוני בעלי הרוג או שבאו ליסטים עלינו הוא מת ואני ניצלתי והיינו דאמר מתוך הדברים נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג את נשותיהם ע"פ עד אחד. אלמא דבכה"ג לא חשיב מלחמה. וכן אם אמרה מצאתי הרוג (ב) נאמנת דלא חשיב מלחמה מקרי ודאי ברור הוא זה. והקשה רש"י ז"ל ולפשוט ליה ממתני' דקתני שלום בעולם נאמנת. ובודאי אם אמרה מת בעלה במטתו

תום' חד מקמאי (המשך)

אפי' במלחמה נאמנת אלא פשיטא דאמרה מת בעלה במלחמה וקתני נאמנת. ותירץ רש"י ז"ל דמתני' כגון שאמרה מת סתם כששלום בעולם אמרי' מת על מטתו דוקא קאמרה וכשהמלחמה בעולם אמרי' מת במלחמה קאמרה ולפי הפי' הזה שפרשתי לא קשיא מידי דאפשר לאוקומי מתני' כגון דאמר מצאתיו הרוג או ליסטים באו עליו והרגוהו כשהמלחמה בעולם אינה נאמנת וכששלום בעולם נאמנת. ואי קשיא לך מאי קא מיבעיא ליפשוט ממתני' דקתני מלחמה בעולם אינה נאמנת ולא אמר מה לי לשקר אי בעיא אמרה מת על מטתו אלמא לא אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה תירץ הר"ר ב"ר יוסף דכשהמלחמה בעולם מרתתה לומר מת על מטתו. והתירוץ אינו מספיק למת במלחמה וקברתיו דהתם לא מרתתה דהא מת במלחמה וקברתיו קאמרה ואמאי לא מהימנינא לה משום דאי בעיא אמרה מת במלחמה אלא הכי מסתברא דכיון דמלחמה בעולם וחזקה דאמרה בדדמי ולא משקרה לפי דעתה לא אמרינן מגו דאי בעיא משקרה לפי דעתה לומר מת על מטתו דהא (אי) [אנן] לא מחזקי' לה בשקרנית כפי דעתה אבל כשהחזיקה היא מלחמה בעולם כיון דאי בעיא אמרה סתמה ולא משקרה מהמנינן לה להכי בעיא אי אמר מה לי לשקר במקום חזקה או לא. א"נ כשהמלחמה בעולם כיון דחזקה דאמרה בדדמי לא אמר מה לי לשקר דא"כ אזלא חזקה וה"ל כמה לי לשקר במקום עדים דהא איתא לחזקה כשהמלחמה בעולם ולא איפשיטא בעיא ולחומרא אזלינן דלא אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה. ובפ' השותפין נמי אמרינן איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו מהו מי אמר' מ"ל לשקר במקום חזקה דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה או לא ולא איפשיט' ובקידושין פ' האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ומוקמי' לה בגמ' כגון דמוחזק לן באחים ולא מוחזק לן בבנים. אמר יש לי בנים נאמן דאמרי' מ"ל לשקר דאי בעי פטר לה בגט אלמא אפילו במקום חזקה נמי אמרינן מ"ל לשקר לד"ה בין לר"י בין לר' נתן. שאני התם דאין אדם חוטא ולא לו ולהכי מהמני ליה משום מ"ל לשקר. ולפום האי סברא נאמן במלחמה דמי דקא מיבעיא ליה לאו משום דאיהי דאמר בדדמי אלא משום דאיהי דייקא ומנסבא: איבעיא להו עד אחד במלחמה [מהו] מ"ט דעד אחד משום דמילתא דעבידא לאגלויי הוא לא משקר והכא נמי לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד משום דהיא גופה דייקא ומנסבא. והכא כיון דזימנין דסני ליה לא דייקא ולא מינסבא. הרב אלפס גרס כיון דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומנסבא ואידי ואידי חד טעמא הוא דכיון דזימני' דסני ליה דהא באתתא דעלמא כששלום

א) נראה דצ"ל נאמנת דהחזיקה מלחמה בעולם דאינה נאמנת אינו אלא שהחזיקה מלחמה וכו'.